

مقاومت در برابر روابط قدرت در شعر عطار

شهناز ولی پور هفشجانی

استادیار دانشگاه فرهنگیان پردیس شهید باهنر شهر کرد

چکیده

عطار شاعر و عارف بزرگ خراسان در یکی از پر فراز و نشیب ترین دوران های تاریخی (نیمه دوم قرن ششم و ربع اول قرن هفتم) زندگی می کرد. در این دوران پر آشوب نهادهای بزرگ که عبارت بودند: از خلافت، سلطنت، وزارت و قدرت نظامی، همزمان با یکدیگر تعامل و رقابتی دائم داشتند و هر کدام سعی می کردند بر یکدیگر و بر افراد جامعه قدرت بیشتری اعمال کنند. دو نهاد بزرگ این دوران یعنی نهادهای قدرت و سلطنت که با صبغه ای قدسی و روحانی، داعیه دار هدایت و راهبری مردم بودند تلاش می کردند با تولید و ترویج دانش دینی و عرفان تعبدی، نوعی انضباط و مراقبت درونی در افراد جامعه ایجاد کنند و از این طریق نظارت و کنترل بیشتری اعمال کنند. اما عرفان عاشقانه با طرح نظریات جدید، روابط قدرت موجود را به چالش می کشید و از این رو مطلوب نهاد خلافت و سلطنت نبود. در این پژوهش جلوه هایی از مبارزه عرفان عاشقانه در شعر و سخن عطار بر مبنای نظریه فوکو در مورد روابط قدرت، بررسی و تجزیه و تحلیل شده، نشان داده می شود که مباحث «وحدت وجود»، «رابطه عاشقانه انسان با خدا»، «طرح الگوی عارف حقیقی»، «جنون و شیفتگی» در شعر عطار را می توان جلوه هایی از اشکال مقاومت در برابر روابط قدرت حاکم در آن عصر دانست.

واژگان کلیدی: عطار، فوکو، قدرت، دوران سلجوقی، عرفان